

SCHOOLRAAD
VOOR DE SCHOLEN MET DEN BIJBEL.

□ □ □

FEESTREDE

GEHOUDEN DOOR

DR. H. BAVINCK,

BIJ GELEGENHEID VAN DE HERDENKING
VAN HET 25-JARIG BESTAAN VAN DEN
SCHOOLRAAD VOOR DE SCHOLEN MET DEN
BIJBEL OP WOENSDAG 7 APRIL 1915, IN
HET GEBOUW VOOR KUNSTEN EN WETEN-
SCHAPPEN TE UTRECHT.

=====
TWEEDE DRUK.
=====

UITGEGEVEN TEN BATE VAN
DE SCHOOLRAADKAS.

XU. 04651. -

SCHOOLRAAD
VOOR DE SCHOLEN MET DEN BIJBEL.

□ □ □

FEESTREDE

GEHOUDEN DOOR

DR. H. BAVINCK,

BIJ GELEGENHEID VAN DE HERDENKING
VAN HET 25-JARIG BESTAAN VAN DEN
SCHOOLRAAD VOOR DE SCHOLEN MET DEN
BIJBEL OP WOENSDAG 7 APRIL 1915, IN
HET GEBOUW VOOR KUNSTEN EN WETEN-
SCHAPPEN TE UTRECHT.

TWEEDE DRUK.

UITGEGEVEN TEN BATE VAN
DE SCHOOLRAADKAS.

VERLAG VON
FRANZ VON ZWEIFEL

PRESTIGE

DR. H. BAVINCK

Das Prestige ist ein
von dem Verfasser
in der Zeitschrift
"Die Welt" veröffentlicht
und ist ein
von dem Verfasser
in der Zeitschrift
"Die Welt" veröffentlicht
und ist ein

FRANZ VON ZWEIFEL

VERLAG VON
FRANZ VON ZWEIFEL

Het bijzonder Christelijk onderwijs heeft in ons Vaderland, trots alle bestrijding en tegenwerking, zooveel voorspoed en zegen genoten, dat het op tal van plaatsen reeds gedachtenis heeft mogen vieren van zijn vijf-en-twintig-, vijftigjarig, of nog langer bestaan. Onderwijzers, die om vele jaren trouwen dienst in enger of wijder kring hulde ontvingen, zijn geene uitzonderingen meer; nog pas bood het feest, in Groningen den Heer Wirtz bereid, daarvan een schitterend voorbeeld. Ook Vereenigingen, die meer algemeene belangen van het Christelijk onderwijs behartigen, hebben reeds een of ander jubilé achter den rug.¹⁾ En thans is voor den Schoolraad de herdenkingsure aangebroken van zijn vijf-en-twintigjarig bestaan.

Onder alle Vereenigingen is de Schoolraad het nauwst aan de Unie verwant; het moge geene verwantschap zijn als van moeder en zoon, het is er toch zeker eene van oudere zuster en jongere broer. In trouwe volgzzaamheid houdt de Schoolraad elk jaar zijne Algemeene Vergadering daags nadat de Unie is samengekomen; beide Vergaderingen worden voor een groot deel door dezelfde personen bezocht en door denzelfden geest beziel; in beide Vereenigingen fungeert dezelfde Secretaris; en ofschoon de Penningmeesters en de kassen verschillende zijn, vooral in de eerste jaren kwam de Unie op waarlijk zusterlijke wijze den jeugdigen Schoolraad te hulp.

Bij de viering van zijn zilveren jubilé nam de Schoolraad daarom ook uit dankbaarheid het herdenkingsfeest der Unie tot voorbeeld. Deze herdacht haar vijf-en-twintigjarig bestaan op Donderdag 7 April 1904. Thans, elf jaar later, komt de Schoolraad saam, op denzelfden datum, in dezelfde stad, in dezelfde zaal; en het moge u niet verdrieten, als dezelfde Spreker, die toen het woord voerde, ook thans geen weerstand kon bieden aan de vereerende uitnoodiging, om de gevoelens van dank en vreugde te vertolken, die op dezen dag ons hart vervullen.

Elf jaren liggen er tusschen de stichting van de Unie en de organisatie van het Christelijk Schoolwezen in den Schoolraad; elf jaren, die eene belangrijke episode vormen in de

¹⁾ De Vereeniging van Christelijke Onderwijzers en Onderwijzeressen, den 14 October 1854 gesticht, kwam in 1904 te Amsterdam samen tot feestelijke herdenking van haar vijftigjarig bestaan, en doet de herinnering daaraan voortleven in het gedenkboek, dat zij bij die gelegenheid het licht deed zien. De Vereeniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs, opgericht 30 October 1860, vierde in 1910 haar gouden jubilé. Die voor Geref. Schoolonderwijs, 29 December 1868 gesticht, kon in 1908 op een veertig-jarigen arbeid terugzien. En die voor Christelijk Volksonderwijs, dateerende van 28 October 1890, gaat in dit jaar haar zilveren feest tegemoet. De Unie: „Een School met den Bijbel,” werd 23 Januari 1879 opgericht en herdacht in 1904 haar vijf-en-twintigjarig bestaan.

geschiedenis van het Christelijk onderwijs hier te lande. De Unie werd geboren uit den nood der tijden, na de aanneming der wet-KAPPEYNE op den 3^{den} Augustus 1878; de Schoolraad trad in het leven, toen de wet-MACKAY verlichting gaf van den druk en redding bracht uit den nood. De Unie werd opgericht, om allerwegen door het gesproken woord belangstelling in het Christelijk onderwijs te wekken, en door collecten over heel het land de Christelijke scholen te hulp te komen, die door de „Scherpe Resolutie” dreigden te gronde te gaan; de Schoolraad werd gesticht, om de Scholen met den Bijbel, wier bestaan van Rijkswegen erkend en verzekerd was, te organiseeren en door samenbinding in- en uitwendig te versterken. De Unie sprak van strijd en was een krachtig protest tegen de rechtsongelijkheid, ons aangedaan; de Schoolraad mocht van zege gewagen en was eene dankbare aanvaarding van de rechts-gelijkheid, door het Rijk ons geschonken. Gene was een psalm uit de diepte, deze een lofzang en een vreugdelied.

Zoo behooren Unie en Schoolraad ten nauwste bijeen; schijnbaar zijn ze eene tegenstelling, in waarheid vormen zij eene harmonie, als schaduw en licht op eene schilderij, want wat menschen ten kwade hadden gedacht, heeft God ten goede gedacht. KAPPEYNE bereidde den weg voor MACKAY, 1878 leidde naar 1888 heen. De wet van KAPPEYNE dreef de rechtsche partijen saam en bracht eenheid in de gelederen. Het volks-petitionnement met zijne honderdduizenden ondertekenaars leverde het onwraakbaar bewijs — zelfs onze tegenpartijders rechters zijnde — dat de natie in haar groote meerderheid Christelijk boven neutraal onderwijs verkoos; en de Unie-collecte, die zelfs ten vorigen jare nog meer dan 105.000 gulden opbracht, drukte daar ieder jaar het zegel op van de daad.

En terwijl de wet-KAPPEYNE rechts eenheid in de gelederen bracht, werd zij oorzaak van verdeeldheid en twist aan de linkerzijde. Zij was niet alleen veel te duur, om terstond in al hare strengheid te worden uitgevoerd, maar zij opende ook het oog voor het feit, dat de resultaten van het onderwijs niet uitsluitend te berekenen zijn naar de kosten, eraan besteed. Het radicalisme en socialisme, dat in dien tijd het hoofd begon op te steken, maakte velen voor een godsdienstloos onderwijs bevreemd. De letter der Grondwet in Art. 192 (oud 194) bleef bij de herziening wel onveranderd, maar de verklaring ervan werd radicaal gewijzigd. Buys zeide ervan, dat de eerste alinea, in de Grondwet van 1815 op hare plaats, in die van 1848 geen zin had en eene nietszeggende betuiging was, en dat de derde alinea, de van rechts zoogenoemde „ellendige zinsnede”, den Staat geenszins verplichtte, om propaganda te maken voor het openbaar onderwijs, want „of de openbare

dan wel de bijzondere school hoofdzaak zal zijn, is eene vraag, die niet de wetgever beslist maar de vrije maatschappij, welke naar eigen goedvinden aan de eene of de andere de voorkeur geeft." ¹⁾ Zelfs drong de overtuiging door, dat dit grondwetsartikel subsidieering van het bijzonder onderwijs volstrekt niet uitsloot en dus daarvoor ook niet behoefde gewijzigd te worden.

Zoo waren in eene korte periode de tijden en met hen de menschen veranderd. Het bleek reeds in 1884, toen bij de verkiezingen de Tweede Kamer op het doode punt kwam te staan. Bij de Grondwetsherziening van 1887 stelden Regeering en een aanzienlijk deel der liberale partij ten aanzien van Art. 192 (oud 194) zich op het standpunt, dat Buys in zijne verklaring van dat artikel ingenomen had. De verkiezingen in 1888 brachten 46 liberalen en één conservatief, maar daartegenover 27 Anti-revolutionnaires en 25 Roomschen in de Kamer. De Kamer was om; het Ministerie-MACKAY trad op, en reeds in December 1889 was zijne wijziging van de lager-onderwijswet in de Tweede Kamer aangenomen met alle rechtsche en 17 liberale, en in de Eerste Kamer met 31 stemmen. De gewijzigde wet kende in Art. 54bis (thans Art. 59) aan de Besturen der Bijzondere scholen *recht* op eene Rijksbijdrage toe naar denzelfden maatstaf, als het Rijk die schonk aan de Openbare school, terwijl een Koninklijk Besluit van 19 Februari 1890 de wijze regelde, waarop deze bijdrage verkregen kon worden. Tevens gaf Art. 12 dier wet, 3e lid sub 2, aanspraak op eene Rijksbijdrage voor de normaallessen en voor de hoofden van scholen, die personen tot onderwijzers opleidden, waarvoor de wijze van uitkeering door een Koninklijk Besluit van 3 April 1890 werd vastgesteld.

Deze schoolwetwijziging was financieel, maar vooral principiëel van groote beteekenis. Ze bracht aan de Christelijke school verlichting van druk en daardoor zekerheid van voortbestaan; maar bevenal was ze een triomf van het recht, eene erkenning van de rechtsgelijkheid tusschen de ouders, wat betreft aanspraak op steun uit 's Rijks schatkist en in zooverre ook metterdaad eene pacificatie, het begin van het einde van den schoolstrijd. Zij was eene verandering in de richting van het staatsbeleid, de eerste schrede op den weg naar de financiële gelijkstelling van Bijzonder en Openbaar onderwijs, op den weg zelfs naar de Bijzondere school als regel en de Openbare als aanvulling. Want al bleef de Grondwet het openbaar onderwijs op den voorgrond stellen, als voorwerp van

¹⁾ Mr J. T. Buys. De Grondwet. Toelichting en Kritiek II blz. 770-774.

de aanhoudende zorg der Regeering, in zekeren zin droeg dit en zou dit voortaan in veel sterker mate een aanvullend karakter gaan dragen, wijl het, naar het woord van Brys, slechts te zorgen heeft en ook slechts zorgen kan voor hen, die zich aanmelden. ¹⁾

Zoo en in dezen zin werd de gewijzigde schoolwet en de daarin toegekende Rijksbijdrage door de voorstanders van het Christelijk onderwijs dankbaar maar ook zonder blozen aanvaard. Immers was zij geene gunst en geen aalmoes, maar een *recht*, een steun, waarop *rechtmatige* aanspraak gemaakt worden kon en mocht.

Maar zij schonk daardoor aan de bijzondere, Christelijke school ook vanzelf eene andere positie in het land, en maakte deswege eene organisatie van het Christelijk schoolwezen noodzakelijk. De Anti-revolutionnaire leden der Tweede Kamer zagen dit aanstonds in, en richtten reeds den 17 December 1889, negen dagen na de aanneming der wet, een door den Heer DE SAVORNIN LOHMAN als Voorzitter en den Heer TH. MACKAY als Secretaris onderteekend schrijven aan de Besturen der vier algemeene Vereenigingen voor Christelijk onderwijs, n.l. Christelijk-Nationaal, Gereformeerd, de Unie en de Vereeniging van Christelijke Onderwijzers, om hen van de principiele verandering in den schoolstrijd op de hoogte te stellen en hen tot het nemen van nieuwe maatregelen aan te sporen.

Dit schrijven was toen en is nog merkwaardig. De Kamerleden wezen er allereerst op, dat de nieuwe Wet op het Lager onderwijs een einde gemaakt had, zoowel aan de gemengde volksschool, waartegen sedert 1830, als aan het monopolie van de neutrale volksschool, waartegen sedert 1857 zulk een heftige strijd in ons land werd gevoerd. Daaraan voegden zij in positieven zin toe, dat de schoolstrijd in een geheel nieuw stadium was getreden en, bij eerlijke uitvoering der wet, op politiek terrein een groot deel van zijne belangrijkheid verloren had.

Immers was voorheen de Openbare school regel, genoot zij alleen de zorg der Regeering en het geld uit de schatkist. Maar thans was de omgekeerde regel wel niet in de wet uitgesproken, doch deze verklaarde toch, dat *elke* Bijzondere school van de zijde der Regeering dezelfde belangstelling en ondersteuning zou genieten als de Openbare. Van principiele achterstelling van de Bijzondere school kon voortaan geen sprake meer zijn.

¹⁾ Brys t. a. p.

De Kamerleden zagen dus den nieuwen toestand zeer gunstig in, en koesterden voor de toekomst de beste verwachtingen. De wetten van 1857 en 1878 moesten, zoo zeiden zij, ten uitvoer gelegd worden door de gemeente- en rijksambtenaren, maar de nieuwe wet stelt de Christenen zelven in de gelegenheid, de wet uit te voeren in den geest, als door de Regeering is bedoeld. Door de oprichting van bijzondere scholen kunnen zij allengs aan dat deel der bevolking, dat Christelijk onderwijs verlangt, een beter onderwijs geven, dan waartoe eene openbare school in staat is.

De nieuwe toestand brengt dus, naar de overtuiging der Kamerleden, mede, dat hunne bemoeiing met het Lager onderwijs op den achtergrond treedt, en daarentegen de taak, die de *Schoolvereenigingen* in het vervolg zullen moeten vervullen, te gewichtiger wordt. Deze moeten nu, opdat de Bijzondere school regel worde, zorg gaan dragen voor waarlijk Christelijk onderwijs, voor uitstekend onderwijs, voor handhaving van de noodige vrijheid van inzicht der ouders; voor samenwerking zoowel der scholen onderling als der ouders en onderwijzers in verband met de kerken, waartoe zij behooren; voor juiste verdeling van den arbeid en het meest voordeelig gebruik der beschikbare gelden voor de uitbreiding van het Christelijk onderwijs en het opwekken van de daarvoor noodige krachten.

Met klare bewustheid verleggen de Kamerleden dus het zwaartepunt bij den schoolstrijd uit de Kamer in het volk, in de schoolvereenigingen, in de ouders en de onderwijzers; zij brengen het voornaamste deel van den strijd uit de politiek naar dat terrein over, waar de Christenen zelven aan de verbreiding en de versterking van het Christelijk onderwijs arbeiden kunnen, en zij hebben de hoop, dat door hunne inspanning en toewijding de Bijzondere school reeds regel kan worden. Daarom richten zij dan ook het woord tot de vier genoemde Besturen en noodigen hen uit, om samen te komen en te overleggen, hoe door onderlinge samenwerking en verdeling van hunne taak, de boven aangeduide doeleinden het best te bereiken zijn. Zij veroorloven zich zelfs, ten einde de zaak op gang te brengen, aan den Voorzitter van het Bestuur van Christelijk-Nationaal Schoolonderwijs te verzoeken, om eene bijeenkomst op een bepaalden tijd en plaats uit te schrijven, en om elk der Besturen uit te noodigen, daarheen een drietal leden af te vaardigen.¹⁾

Bij de genoemde Besturen viel dit schrijven blijkbaar

¹⁾ Deze brief van de Anti-rev. Leden der Tweede kamer is afgedrukt in het Eerste Jaarverslag van den Schoolraad 1890—1891 blz. 3—4.

terstond in goede aarde; van bedenkingen of bezwaren wordt niet het minste gewag gemaakt. Hunne afgevaardigden kwamen, ten getale van twaalf, den 6^{den} en daarna nog eens den 24sten Februari 1890 te Amsterdam samen en stelden een voorloopig plan van organisatie van het Christelijk schoolwezen vast, ¹⁾ dat, met enkele wijzigingen, door de Besturen zelve in eene vergadering te Utrecht op 18 Maart 1890 met algemeene stemmen goedgekeurd werd. Op dien dag kwam dus feitelijk de Schoolraad voor de Scholen met den Bijbel in Nederland tot stand.

Tien dagen later, 28 Maart 1890, zond deze geconstitueerde Schoolraad reeds eene circulaire aan de Besturen van alle Scholen met den Bijbel, met verzoek tot toetreding en aansluiting. Er was een exemplaar bijgevoegd van de voorloopige organisatie, opdat men zich van aard en doel van den Schoolraad eene goede voorstelling zou kunnen vormen, benevens een formulier voor de verklaring van aansluiting, dat men, zoo gemakkelijk mogelijk, slechts in te vullen en te onderteekenen, en dan liefst vóór 1 Juli aan den Secretaris in de Kievitstraat te Rotterdam toe te zenden had. ²⁾

De toetreding liep lang zoo vlug niet van stapel, als men na de hoopvolle actie van Kamerleden en Hoofdbesturen had mogen verwachten. De Hollandsche aard, om eerst eens de kat uit den boom te kijken, en de voorzichtigheid te eeren als de moeder der porseleinkast, verloochende zich ook thans niet. Toch was het aantal der zich aansluitende scholen weldra groot genoeg, om gemoedigd voorwaarts te gaan. Men had besloten, den arbeid voort te zetten, als zich honderd scholen aansloten; en 1 Januari 1891 hadden zich reeds 222 scholen aangemeld, zoodat den 1^{en} April 1891 in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht de eerste Algemeene Vergadering van den Schoolraad gehouden werd, ten getale van 115 personen.

Dit getal van „omtrent 120 personen” was samengesteld uit 62 afgevaardigden van Schoolbesturen, 4 afgevaardigden van de vier Hoofdbesturen der algemeene Vereenigingen voor Christelijk onderwijs, 16 leden van den Schoolraad, 10 Commissieleden, en dan nog 23 belangstellenden. De opsomming geeft u reeds een voorloopig, maar altijd nog flauw denkbeeld van het ingewikkeld raderwerk der nieuwe organisatie.

¹⁾ Deze voorloopige organisatie is te vinden in het Eerste Jaarverslag van den Schoolraad 1890—1891, blz. 5—9.

²⁾ Zie deze circulaire in het Eerste Jaarverslag, blz. 10—11.

Eenvoud is het kenmerk van de samenstelling van den Schoolraad nooit geweest. De Voorzitter duidde daarom op de derde Algemeene Vergadering den Schoolraad niet ten onrechte als „het omslachtige lichaam” aan; en de Regeering schijnt er eerst zoo weinig uit wijs te hebben kunnen worden, dat zij bezwaar maakte, om aan den Schoolraad rechtspersoonlijkheid te verleenon, op grond van de eigenaardigheid zijner samenstelling. Er moest zelfs de hulp van een rechtskundig adviseur worden ingeroepen, om een vorm te vinden voor de verkrijging der koninklijke goedkeuring van de statuten. ¹⁾

Maar de samenstelling legt een sterk getuigenis af van de vindingrijkheid en scherpzinnigheid der ontwerpers, en niet minder van den ernstigen wensch, om, gelijk het in Art. 8 der statuten heet, stiptelijk de grenzen te eerbiedigen, die tusschen Schoolraad en andere Vereenigingen bestaan, en alzoo aan een ieder het zijne te geven. En ook onder Christenen is dit geen overbodige weelde. Want wel worden wij vermaand, om de een den ander uitnemender te achten dan onszelven; maar in de practijk verstaan we dit geen van allen toch zoo, dat wij zoo maar zonder protest ons grondgebied laten schenden of onze verkregene rechten behandeld willen zien als een vodje papier. In elk geval, de Schoolraad bestond van den aanvang af en bestaat nog steeds uit twaalf gedelegeerden, gekozen door de Besturen van de vier algemeene Vereenigingen, die in Art. 2 der statuten met name genoemd, maar met andere vermeerderd kunnen worden. Dit twaalfstal wordt verdubbeld met de gedelegeerden, die eerst voor één, later telkens voor drie jaren, door de Besturen der in twaalf districten ingedeelde Scholen met den Bijbel in Nederland gekozen werden. En deze vier-en-twintig, nu niet ouderlingen, maar gedelegeerden, kiezen er, om een oneven getal te verkrijgen en de onpartijdigheid van heel den Schoolraad ten toppunt te doen stijgen, een 25^e lid bij, welk geluk eerst aan Mr. T. P. Baron MACKAY, sedert 1893 aan Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Sr., en van 1910 af aan Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr. te beurt viel. Doch heel deze schoone berekening is heden morgen in duigen gevallen, nu de 25e Algemeene Vergadering van den Schoolraad besloot, om in Art. 1 der Statuten het mooie getal 25 in dat van 26 of tweemaal 13 te veranderen, misschien om alzoo met zijn leeftijd gelijken tred te houden.

Evenals in Genève ten tijde van CALVIX de kleine raad instond tusschen den grooten raad aan de eene en de vier

¹⁾ Eerste Jaarverslag blz. 39.

syndici aan de andere zijde, zoo ziet de raad van 25 zich zijne plaats aangewezen tusschen de groote Algemeene Vergadering en het Moderamen van den Schoolraad. Reeds in zijne eerste vergadering op 18 Maart 1890 benoemde de raad van 25 een moderamen van drie leden onder den naam van Voorzitter, Secretaris en Penningmeester, met een rechtskundig adviseur daarbij, en van 1893 af wees hij ook zelf in het moderamen de functionarissen aan. En zóó groot was de activiteit van dit moderamen, dat het reeds op 8 April 1890 te Zetten samenkwam en die statuten ontwierp, welke in de eerste vergadering van den Schoolraad te Utrecht 31 October 1890 werden goedgekeurd en sedert, althans in hoofdzaak, de grondslag van de organisatie van het Christelijk schoolwezen gebleven zijn.

Deze activiteit was voor een groot deel te danken aan den man, die jarenlang van kleinsten, kleinen en grooten Raad de bezielde en bezielende Voorzitter is geweest, aan Dr. H. PIERSON van Zetten. Naast hem trad als Secretaris de Heer R. DERKSEN en als Penningmeester Jhr. Dr. L. DE GEER van Velp op; maar deze laatste bedankte reeds in 1893 en werd toen door Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN vervangen, terwijl de functie van Penningmeester met die van Secretaris vereenigd werd. Beide mannen, PIERSON en LOHMAN, waren gedurende vele jaren het hart en het hoofd van den Schoolraad; nimmer verflauwden zij in belangstelling voor hun pleegkind; aan hunne goede zorgen is het vooral te danken, dat het pand hunner liefde zoo voorspoedig is opgegroeid en in een Hollandsch welvaren zich verheugen mag.

De Heer LOHMAN nam om zijn leeftijd, maar meer nog om zijne veelvuldige werkzaamheden, van den Schoolraad afscheid in de twintigste algemeene vergadering op 30 Maart 1910, en Dr. PIERSON volgde hem het volgend jaar met eene afscheidsrede, waarin hij uiting gaf aan zijn weemoed, doch ook aan zijne dankbaarheid en blijdschap. Ons past tegenover hen op dit oogenblik dezelfde toon; met weemoed zagen wij hen heengaan, maar innige dankbaarheid en groote blijdschap vervult ons het hart, als wij gedenken, wat zij met vele anderen onder Gods zegen voor het Christelijk onderwijs in ons Vaderland en met name ook door en voor den Schoolraad hebben tot stand gebracht. Moge het eene voldoening voor hen zijn, dat zij niet alleen in onze dankbare herinnering, maar ook door hunne zonen in den Schoolraad blijven voortleven. Want Ds. J. L. PIERSON trad sedert dien als Voorzitter, Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr. als lid van het Moderamen op. Gelukkig de mannen, die hun pijlkoker met zulke zonen gevuld hebben; zij zullen niet beschaamd worden, als zij met hunne vijanden spreken zullen in de poort.

Het is hier de plaats, om tevens een woord van dankbare herinnering te wijden aan al die mannen, die in en voor den Schoolraad gearbeid hebben, maar reeds sedert langer of korter tijd door den dood uit ons midden werden weggenomen. Het is mij, reeds tijdshalve, niet mogelijk, hen allen te noemen; maar zonder mij van verkleining van anderer verdiensten te verdenken, veroorlooft gij mij toch, in uwe gedachtenis terug te roepen de namen van hen, die bepaald als leden van den Schoolraad werkzaam waren: Mr. L. W. C. KEUCHENIUS, Jhr. Dr. L. DE GEER, Ds. K. SCHARTEN, Jhr. Mr. T. A. J. VAN ASCH VAN WIJCK, J. E. N. BAFOR SCHIMMELPENNINGK VAN DER OYE, Prof. M. NOORDEZIJ, benevens de Heeren A. METER, R. HUSEN, A. W. VAN KLUYVE, J. NOBELS, H. BREMER, omstuwtd in breedten, diepen kring door zoovele mannen en vrouwen, wier namen onuitwischaar geschreven staan in de geschiedboeken van het Christelijk onderwijs hier te lande, en daarom onder ons zullen voortleven van geslacht tot geslacht.

Maar wat in den Schoolraad ook wisselde en voorbijging, de Secretaris bleef op zijn post gespaard. Of hij voor enkele jaren, den 29sten Maart 1909, al de zeventig bereikte, zijn emeritaat als hoofd eener Christelijke school ontving, van de Kievitstraat in Rotterdam naar de Heerenstraat te Zeist verhuisde, hij was en hij bleef Secretaris en werd er in 1893 nog Penningmeester bij. Als PIENSON het *hart* en LOHMAN het *hoofd* van den Schoolraad was, dan mag DERKSEN er de *hand* van heeten, de onvermoeid werkzame, de wijzende en de leidende, de innende en de gevende hand. In 1904 was het feest van de Unie, thans is het feest van den Schoolraad een feest voor ons allen, maar toch in de eerste plaats voor den Heer DERKSEN, den volijverigen Secretaris-Penningmeester, die heel het Christelijk onderwijs aan zich heeft verplicht, en wien het op dezen dag zijn hartelijken gelukwensch en zegenbede biedt.

Indien gij nu na het gehoorde meenen mocht, van de samenstelling van den Schoolraad voldoende op de hoogte te zijn, zoudt gij u deerlijk vergissen. De Schoolraad nam van den aanvang af een ruim standpunt in en plaatste zich op den grondslag van Gods Woord, afgezien van bijzondere kerkelijke belijdenis. Hij wilde immers de centrale Raad zijn voor *alle* Scholen met den Bijbel voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs, en stelde zich ten doel, om al die Scholen voor te lichten en bij te staan in al datgene, wat geacht kon worden *aller gemeenschappelijk belang* te zijn.

Dat was een breed, schier onafzienbaar veld van arbeid, en maakte verdeling noodzakelijk. Er werden daarom reeds in de eerste vergadering van den Schoolraad op 31 October 1890 te

Utrecht niet minder dan zes permanente commissiën, elk uit vier, vijf of zeven leden bestaande, ter behartiging van verschillende belangen van het Christelijk onderwijs ingesteld. Naar het inspireerende voorbeeld van het Moderamen, togen zij terstond vol moed aan den arbeid en brachten reeds in de eerste en dan voorts in elke volgende Algemeene Vergadering hare kleinere of grootere rapporten uit.

Maar evenals Moderamen en Schoolraad, zoo kregen inzonderheid ook deze Commissiën al zeer spoedig met allerlei moeilijkheden te kampen; zij ontmoetten vele teleurstellingen op haren weg. Ik reken daartoe niet, dat de Commissie voor gewone, en nog meer die voor kerkelijke geschillen in den regel in eene zoete en aangename rust zich verheugen mochten, want dit is veeleer een zegen te achten en getuigt van de vredelievende gezindheid, die over het algemeen in de corporatiën van het Christelijk onderwijs heerscht. Maar de Commissie voor schoolstichting stuitte overal op het bezwaar, dat er geen bouwkapitaal was, en kwam reeds in het eerste jaar harer werkzaamheid tot de conclusie, dat subsidie voor schoolbouw van Regeeringswege, evenals voor de Openbare school, onmisbaar was. Hier en daar, bijv. in den Zuidoosthoek van Friesland, dank zij vooral de krachtige actie van den Heer W. KROESE te Drachten, en voorts ook in Groningen en Drente, waren er verblijdende verschijnselen te zien, maar over het geheel genomen, had de genoemde Commissie weinig succes op haar arbeid; zij werd er moedeloos onder en diende in 1897 een voorstel tot hare opheffing in, hetwelk echter door den Schoolraad niet aangenomen werd.

De Commissie voor pensionneering toog evenzoo met ijver en lust aan het werk, maar ontmoette bij Schoolbesturen en onderwijzers zeer geringe sympathie; zij vond geen gewilligheid en ontving geen geld. Zelfs toen zij in 1897 de alarmklok ging luiden voor de toekomst der Christelijke onderwijzers op hun ouden dag, en in Juni van dat jaar eene circulaire verzond, kwamen slechts weinige antwoorden in. Van een algemeen pensioenfonds voor de Christelijke onderwijzers bleek niets te kunnen komen. En ook deze Commissie kwam tot de slotsom, dat het Rijk hulp moest bieden.

Even teleurstellend was de poging, door den Schoolraad ondernomen, om de salarissen bij het Christelijk onderwijs te regelen. In vier Algemeene Vergaderingen, van 1893 tot 1896, kwam deze zaak ter sprake en gaf zij tot lange en breede discussiën aanleiding. Maar de ervaring werd opgedaan, dat de onderwijzers, naar het zeggen van een hunner, er in sommige opzichten, vooral wegens de geringere kans om hoofd te worden, en de toeneming van het vrouwelijk onderwijzend personeel,

er nog slechter aan toe waren, dan onder het vorig régime. ¹⁾ En het einde was, dat aller oogen zich richtten naar den Staat; hij moest hulp bieden, de bijdrage verhoogden en de salarissen regelen.

Zelfs de belangrijke Commissie volgens Art. 10 der Statuten, ingesteld tot bevordering van den bloei der scholen op paedagogisch terrein, zag haar pad lang niet altijd met rozen bezaaid. Eene bloemlezing kwam door hare bemoeienis nimmer tot stand. Met de uitgave van een leerplan maakte zij een aanvang, maar de voortzetting geschiedde door den auteur alleen, op eigene verantwoordelijkheid en buiten de Commissie om. De boekenlijst van schoolliteratuur en studiewerken werd van jaar tot jaar uitgebreid, en begon allengs zoovele bladzijden in het Jaarverslag te beslaan, dat men er geen raad mede wist, en op herziening en inkrimping aandrong; de beoordeeling van schoolboeken werd daarom gestaakt en de lijst van studiewerken tot ééne enkele bladzijde beperkt. Het na-examen (Onderzoek) werd reeds in 1891 voor het eerst afgenomen, maar het getal patiënten voor deze operatie toonde in de eerste zeven jaren meer neiging tot daling dan tot stijging; de onderwijzers en Schoolbesturen schenen weinig waarde aan het Diploma van den Schoolraad te hechten; wie zich aanmeldde, kwamen soms uit nonchalance niet op, zoodat later bij de aanmelding eene storting van f 5.— verplicht werd gesteld; het examen werd, vooral door hen, die niet slaagden, aan een scherpe critiek onderworpen, en soms, zeer oneerbiedig, een „onding” genoemd.

Als men nu bij dit alles nog in aanmerking neemt, dat het getal der aangesloten scholen wel geleidelijk van jaar tot jaar toenam, maar kort na de oprichting van den Schoolraad, op 1 Januari 1891, reeds 222, doch op 1 Januari 1905 nog niet eens de helft meer, n.l. 425, bedroeg, en voorts ook overweegt, dat de scholen, die zich in 1890 in Christelijk Volksonderwijs verenigden, nimmer bijzonderen lust openbaarden, om schaduw te zoeken onder de vleugelen van den Schoolraad, dat het verzet tegen de leerplichtwet en de drang tot heffing van schoolgeld geen succes had, — dan kan men gemakkelijk berekenen, dat de nieuwe organisatie van het Christelijk onderwijs in de eerste helft van haar vijf-en-twintigjarig bestaan haar strijd heeft gekend en met vele wederwaardigheden en tegenspoeden heeft te worstelen gehad.

Desniettemin heeft zij ook in die periode reeds met zegen gearbeid. De Schoolraad toonde toen reeds, gelijk de Heer

¹⁾ Achtste Jaarverslag 1887—1888 blz. 38 v.

LOHMAN het in zijn afscheidswoord uitdrukte,¹⁾ dat alle Christelijke scholen *kunnen* samenwerken met behoud van ieders vrijheid, en dat er ook inderdaad een band tusschen de Christelijke scholen bestaat. Door dien band te bevestigen, de eenheid te bewaren en het besef van saamhoorigheid te versterken, heeft de Schoolraad zich in niet geringe mate voor het Christelijk onderwijs verdienstelijk gemaakt.

Maar ook nog in een ander opzicht heeft hij aanspraak op den dank van alle Scholen met den Bijbel. Naarmate toch de wijzigingen in de Wet op het Lager onderwijs toenamen en de koninklijke besluiten vermeerderden, hadden die scholen behoefte aan voorlichting, om in den doolhof van wetsbepalingen den rechten weg te vinden. En zie, toen is de Schoolraad met eene boven allen lof verheven hulpvaardigheid daaraan tegemoet gekomen. Het druppelde en regende niet, maar het goot adviezen,²⁾ circulaires, wenken voor schoolbesturen, modellen voor de aanvraag van rechtspersoonlijkheid en van hare verlenging, modellen voor de aanstelling van hoofden en onderwijzers, collectekaarten, korte overzichten van alle geldende wetsartikelen enz. Saam vormden ze een stroom van papieren, die in het kantoor van den Secretaris zijn oorsprong had en wijd en breed heengolfde over de lage landen aan de zee. Als het desniettemin nu en dan nog voorkwam, dat Christelijke scholen schade beliepen, dan was dit niet aan den Schoolraad, maar aan de traagheid of nalatigheid der Schoolbesturen te wijten. De voorlichting van den Schoolraad teekende den weg, dien men te bewandelen had, steeds zóó scherp en duidelijk af, dat naar het scheen, zelfs de dwazen daarop niet konden dwalen. En toch hebben nog velen gedwaald.

Eindelijk is ook de invloed niet gering te schatten, die van de jaarlijksche Algemeene Vergaderingen op het Christelijk schoolwezen uitging. Reeds het feit op zichzelf is van betekenis, dat telken jare in Lente- of Grasmaand broeders van verschillende kerkelijke belijdenis uit alle deelen des lands te Utrecht zich vereenigden, om de algemeene belangen van het Christelijk onderwijs te bespreken. Daarbij kwam, dat de Voorzitter door zijn frisch en opgewekt openingswoord de vergadering terstond wist te zetten, en door zijne voortreffelijke leiding wist te houden in den goeden toon. Door den Voorzitter en den Secretaris, door Moderamen en Schoolraad, door de verschillende Commissiën in hunne rapporten werden niet zelden belang-

¹⁾ In het eerste jaar werden er 166, in de volgende jaren 155, 187, 139, 279, 265, 272, 297, 229, 225, 208, 213 en in 1904 nog 297 adviezen gegeven.

²⁾ Twintigste Jaarverslag 1909-1910, blz. 25.

rijke onderwerpen aan de orde gesteld, waarvan de behandeling doorgaans plaats had in een broederlijken geest. Wie de vergaderingen bezochten, keerden menigmaal dankbaar huiswaarts. De Algemeene Vergaderingen van den Schoolraad werkten als de kostelijke olie, die van 't hoofd des hoogepriesters nedaalt tot op den zoom zijner kleederen, als de dauw van Hermon, die afvloeit op de bergen van Sion.

Maar de geschiedenis van het eerste twaalf en een half jarig bestaan van den Schoolraad leverde tevens het bewijs, dat de schoolstrijd niet uit was en niet uit kon zijn. Dit werd langzamerhand steeds dieper beseft en klaarder uitgesproken, en vond zijne volle bewuste uiting in het Unie-Rapport, dat in de vergadering der Unie: „Een School met den Bijbel,” den 16^{den} April 1895 aangenomen, en daarna eenigszins gewijzigd, den 17^{den} April 1900 vastgesteld werd.¹⁾ En niet minder duidelijk kwam deze allengs gerijpte overtuiging aan het licht in de merkwaardige rede, welke de Heer LOHMAN op de achtste Algemeene Vergadering van den Schoolraad, den 13^{den} April 1898, uitsprak over: *De Vrije school voor heel de natie.*²⁾

De titel was al eene openbaring, bevatte een gansch program, opende een ver verschiep en werd daardoor spoedig tot een gevleugeld woord. De redenaar ontwikkelde er de gedachte in, dat het bij de wet-MACKAY niet allereerst om de dubbeltjes, maar om het *recht* had gegolden; dat zich thans echter een ander beginsel op den voorgrond drong, n.l. dat alle scholen vrij, particulier, bijzonder moesten worden, in dien zin, dat de Overheid het onderwijs te beschermen, te bevorderen, te onderhouden had, maar dat de ouders vrij moesten blijven, om geest en richting van het onderwijs te bepalen. Dit was inderdaad ook de grondgedachte van het Unie-Rapport en bleef het ook in zijne gewijzigde redactie.

De hoop echter, dat dit Rapport, althans in zijne grondgedachte, door het Ministerie, dat in 1901 uit de rechterzijde optrad, in de wet zou worden belichaamd, werd niet vervuld. Toeh heeft de wijziging der Wet op het Lager onderwijs, die onder Minister KUYPER tot stand kwam, het Christelijk onderwijs eene belangrijke schrede voorwaarts gebracht. Immers hebben wij het aan zijn ministeriëelen arbeid te danken, dat het Rijk aan de besturen der Bijzondere scholen, evenals aan de gemeenten voor de Openbare scholen, het minimum-salaris van hoofden en onderwijzers uitkeerde; belangrijke bijdragen

¹⁾ Verg. Mr. J. A. DE WILDE. Het gewijzigd Unie-Rapport, in het 36e Jaarverslag van de Unie: „Een School met den Bijbel”, Goes 1915 blz. 27-44.

²⁾ Achtste Jaarverslag van den Schoolraad 1897-1898, blz. 40-45.

verleende in de kosten, om te voorzien in de behoefte aan schoollokalen; en ook de pensionneering van de bijzondere onderwijzers, van hunne weduwen en weezen voor zijne rekening nam.

Evenals de wet-MACKAY, bracht ook deze wet-KUYPER, eene gewichtige verandering in de positie van het Christelijk onderwijs. De Vereeniging van Christelijke Onderwijzers en Onderwijzeressen achtte ze van zóó groote beteekenis, dat zij tot de Hoofdbesturen van de andere Christelijke Onderwijsvereeningen het verzoek richtte, om gezamenlijk eene reorganisatie van het Christelijk schoolwezen ter hand te nemen. Maar de drie conferenties, die daartoe gehouden werden, hadden weinig resultaat ¹⁾; slechts werkten zij er zijdelings toe mede, dat in de statuten en in de werkzaamheden van den Schoolraad belangrijke wijzigingen werden aangebracht.

De Commissie voor schoolstichting en schoolbouw werd ontbonden, wijl deze arbeid thans beter aan de Unie kon worden toebetrouwd. ²⁾ In Art. 6 der statuten liet de Schoolraad zijn recht op inspectie vallen, omdat hij zelf tot dusver er nooit gebruik van gemaakt had, en andere Schoolvereeningen zich met deze taak gingen belasten. ³⁾ De Commissie voor pensionneering, overeenkomstig Art. 13 der statuten, was door de wet overbodig geworden; het genoemde artikel werd met het 14e, handelende over de rechtspositie der scholen, samengesmolten en nieuw geredigeerd. ⁴⁾ De Commissie voor geschillen zag zich een deel van haar arbeid onttrokken door de instelling van eene Commissie van Beroep, overeenkomstig Art. 59, eerste lid sub 7° der toenmalige Wet op het Lager onderwijs, in verband met het Koninklijk besluit van 12 September 1905. ⁵⁾

Maar terwijl de arbeid van den Schoolraad zich zoo naar de eene zijde beperkte, breidde hij zich naar den anderen kant aanmerkelijk uit. Het getal scholen, die zich aansloten, begon plotseling sterk te stijgen; het klom in het jaar 1905 van 425 tot 555, en bedraagt thans 813 van de 1142 Scholen met den Bijbel. De Commissie van rechtskundig advies, bestaande uit het Moderamen met, zoo noodig, een of twee geassumeerde deskundigen, kreeg hierdoor overvloed van arbeid; terwijl er in 1904 maar 207 adviezen waren verstrekt, deelde zij er in 1905 niet minder dan 824, en zelfs in het vorige

¹⁾ Zesliende Jaarverslag 1905-1906, blz. 47.

²⁾ Aldaar blz. 26, 50, 51, 54.

³⁾ Aldaar blz. 50.

⁴⁾ Zie het nieuwe artikel, aldaar blz. 7.

⁵⁾ Zeventiende Jaarverslag 1906-1907, blz. 50.

jaar nog 528 uit. Ook de Commissie naar Art. 10 der statuten kreeg met het Onderzoek (na-examen) de handen vol werk; in 1906 gaven er zich nog maar 18 aspiranten op, doch in Mei 1907 boden zich 63, in Mei 1913 zelfs 115 sollicitanten naar het Diploma van den Schoolraad aan; vermeerdering van het aantal examinatoren, examendagen en examenkosten was daarvan het onvermijdelijk gevolg.

Voorts maakte de Schoolraad zich in de laatste jaren verdienstelijk door de stichting van een Hulpfonds voor Schoolbesturen, die financiëel nadeel lijdten wegens ziekte hunner onderwijzers; door het oprichten van een bureau van informatie; door het aanleggen van een archief en eene bibliotheek; door het onderzoek naar den stand van de salarissen der onderwijzers aan de Scholen met den Bijbel; door de enquête naar den toestand, waarin onze scholen door de mobilisatie gekomen zijn, en — om niet meer te noemen — inzonderheid ook door de Districtsvergaderingen.

Aan het lid van den Schoolraad, den Heer TH. PLYTER te Assen, komt de eer toe, dat hij zulk eene vergadering van Schoolbesturen en onderwijzers reeds in 1892 voor district IV te zamen riep, en op de derde vergadering van den Schoolraad in Maart van dat jaar voorstelde, om het houden van zulke vergaderingen vast te leggen in de statuten. Maar de Schoolraad had er toen nog geene ooren naar, wijl ze te veel macht zouden krijgen en te veel geld zouden kosten. Doch in 1906 werd Art. 9 der statuten in dien zin gewijzigd, dat de gedelegeerden der Schoolbesturen verplicht zouden zijn, om, mede door jaarlijks in hun district ten minste éene vergadering van de Schoolbesturen en de onderwijzers te doen houden, zich op de hoogte te stellen van hetgeen er in hun district gedaan wordt of behoort gedaan te worden zoowel met het oog op bestaande als op nog te stichten scholen.¹⁾

Misschien is de taak, hier aan gedelegeerden opgedragen, al te ruim omschreven, maar op zichzelf is de in Art. 9 aangebrachte wijziging in hooge mate verblijdend, wijl zij de decentralisatie bevordert, een voornaam deel van den arbeid naar de districten verlegt, en Schoolbesturen en onderwijzers inniger aaneengesloten heeft. Door deze en dergelijke veranderingen in zijn werkzaamheden aan te brengen, heeft de Schoolraad bewezen, dat hij acht geeft op de teekenen der tijden, en bereid is de bakens te verzetten, als het getij verloopt. Hij betoont zich daarmede getrouw te willen blijven aan het bovengenoemde program der Anti-revolutionnaire Kamerleden, en neemt de waarschuwing van den Heer LOHMAN ter

¹⁾ Zestiende Jaarverslag 1905—1906, blz. 6.

harte, dat de Schoolraad niet te veel hooi op de vork moet nemen en niet alle belangrijke vragen zelf moet afhandelen, maar ze tot het volk moet brengen, opdat de belangstelling van het volk in het Christelijk onderwijs niet te loor ga. 1)

Want inderdaad, wat wij in den tegenwoordigen tijd dringend van noode hebben, is — gelijk Dr. VAN DEN BERGH reeds in 1888 inzag en uitsprak 2) — *Schoolverband*, inwendig en uitwendig; inwendig tusschen al de verschillende organen der plaatselijke schoolgemeenschap, en uitwendig tusschen alle scholen in district, provincie en land, om alzoo met gemeenschappelijke krachten het Christelijk onderwijs op dat peil te brengen, waarop het in den tegenwoordigen tijd behoort te staan, en ook maatschappelijk voor ons volk ten zegen kan zijn. En de behoefte daaraan zal te sterker gaan spreken, als op schoolgebied eens de pacificatie tot stand komen mocht. Menigeen koestert dienaangaande zeer geringe verwachting. Maar wie met mij overtuigd is van de ernstige schade, welke de schoolstrijd aan het onderwijs en de opvoeding zelve toegebracht heeft, en bij voortzetting in nog grooter mate toebrengen zou, kan niet anders dan hopen en bidden, dat eerlang op dit terrein de vrede geteekend moge worden.

Dan toch alleen zouden we verlost kunnen worden van eene Schoolwet, die reeds van 1878 dagteekent, en bij wier eindeloze herziening altijd maar weer een lap ongevold laken op een oud kleed is gezet en nieuwe wijn in oude lederen zakken is uitgestort. Eene nieuwe wet is er noodig, uit ééne geest geboren, in ééne stijl gebouwd, met minder gebod op gebod en regel op regel, maar met opener oog voor het veelzijdige leven onzer ingewikkelde maatschappij. En zij moet ons eene school geven, die in haar geest en richting niet van de Overheid, maar van de ouders afhankelijk is, die eene zelfstandige, vrije plaats in het volksleven inneemt, en aan de eischen des tijds beantwoordt.

Die eischen zijn af te leiden uit de geheel andere plaats, welke de school in den tegenwoordigen tijd, vergeleken met vorige eeuwen, inneemt. Ze is thans in vollen zin een sociaal instituut geworden, dat allen te bereiken zoekt, allen tracht op te heffen en aan allen iets meedeelen wil van de goederen onzer hedendaagsche cultuur. Ze kent geene slaven, geene lijfeigenen, geene onderhoorigen meer, maar alleen vrije, zelfstandige burgers, die straks het maatschappelijk en staatkundig leven van onzen tijd in hunne mate hebben mede te leven.

1) Derde Jaarverslag 1892—1893, blz. 42.

2) Van Strijd en Zegen, blz. 680.

Want of wij het goedvinden of niet, wij bewegen ons in democratische richting; maar indien deze niet op eene volslagen teleurstelling nitsloopen en in eene revolutie eindigen zal, stelt zij ons voor den onafwijsbaren eisch, om het volk in al zijne klassen en standen op te voeden voor de ernstige taak, die het straks in het leven te vervullen heeft. En het is de school, die, niet los van, maar in bond met gezin en kerk en alle vormende en hervormende krachten, aan deze verstandelijke en zedelijke, aan deze lichamelijke en geestelijke opvoeding te arbeiden heeft.

Wanneer wij echter in den aanvang dezer twintigste eeuw naar aard en doel, beginsel en methode dier opvoeding vragen, doet zich het grootst mogelijke verschil aan ons voor. Van eenheid en overeenstemming is er geen sprake, overal is er tegenstelling en strijd. Met de eigenwillige godsdiensten en wereldbeschouwingen, rijzen de paedagogische stelsels als paddestoelen uit den grond; zij zijn het product van de nuchterste berekeningen of van de wildste phantasieën; zij slingeren tusschen het stoutste optimisme en het meest moedelooze pessimisme heen en weer; ze vormen een chaos, waarin schier geen orde te ontdekken valt.

En toch is er in dien storm en drang één ding, dat verblijdt en het leven in dezen tijd tot een lust maakt. Er is overal leven, beweging en streven naar iets groot. Allerwegen is het besef ontwaakt, dat opvoeding over de toekomst van het volk beslist, en dat daartoe verstandelijke ontwikkeling ongenoegezaam, zedelijke vorming onmisbaar is. En in alle stelsels speuren wij de zucht, om onderwijs en opvoeding in vaste banen te leiden; om ze door psychologie, paedologie en experimenteele paedagogiek op hechten grondslag te vestigen, om, in overeenstemming met den oeconomischen geest dezer eeuw, met de minste krachtsverspilling, langs den kortsten weg en naar de beste methode de uitnemendste resultaten te verkrijgen.

Welnu, hierdoor wordt het Christelijk schoolwezen voor een roeping geplaatst, die nog niet voldoende wordt verstaan. Het zij verre van mij, den dag der kleine dingen gering te achten, of de teekenen te miskennen, die, zooals bijv. het Nat. Christ. Schoolcongres, het Paedagogisch Tijdschrift en de actie, die van de Vereeniging van Christelijke onderwijzers uitgaat, op verandering en verbetering wijzen. Maar wie kennis noemt van het opstel: De Opvoedkunde in de Vereeniging, opgenomen in het gedenkboek Van Strijd en Zegen,¹⁾ en van de onderwerpen, behandeld in de districtsvergaderingen van den Schoolraad, kan moeilijk beweren, dat wij er reeds zijn of een deel

¹⁾ Aldaar blz. 484—492.

van de voorhoede vormen. Want verreweg de meeste onderwerpen zijn nog ontleend aan de verhoudingen, die in onze schoolgemeenschap bestaan; eene kleine groep van referaten beziet de vakken der lagere school van Christelijk standpunt; en hoogst zelden is eene voordracht aan een psychologisch, paedologisch, historisch- of systematisch-paedagogisch onderwerp gewijd. Als verwijt is deze opmerking allerminst bedoeld, maar zij wijst toch op eene leemte, en verplicht ons, met kracht aan den arbeid te gaan, opdat wij niet achteraan komen of onderliggen in den strijd.

Want die strijd is niet uit, ook al zou met enkele jaren op schoolgebied de vrede getoekend worden. Hij is niet uit, omdat wij, ofschoon de meerderheid van ons volk bij vrije keuze zonder twijfel aan de godsdienstige school de voorkeur zou geven, toch numeriek nog lang niet de helft van het aantal scholen, onderwijzers en leerlingen in ons vaderland bereikt hebben, en met name in de groote steden slechts met groote inspanning een weinig vooruitgaan.¹⁾ Maar hij is nog veel minder ten einde, omdat het Christelijk opvoedingsideaal een ander is en blijft, dan die van de moderne wereld- en levensbeschouwingen. Voor rusten op de lauweren is het dus de tijd niet, maar voor werken en strijden, voor het hanteeren van troffel en zwaard.

Doch het Christelijk opvoedingsideaal is ook al onze toewijding en al ons streven waard. Het bedoelt toch niet minder, dan om aan de kinderen, ware het mogelijk, aan *al* de kinderen van ons volk eene school te verschaffen, die hen in waarheid opleidt tot alle maatschappelijke en Christelijke deugden, tot wakkere mannen en vaders, tot zorgzame vrouwen en moeders, tot trouwe arbeiders in hun beroep, tot nuttige leden der maatschappij, tot eerbare burgers van den Staat, tot sierlijke leden van Christus' gemeente, tot menschen Gods, vrij en frank en vroom. Het staat niet tegenover eenige edele aspiratie van deze eeuw, maar vereenigt in zich al het ware, goede en schoone, dat in de onderscheidene opvoedingsidealen aanwezig is en bindt het alles saam door de vreeze des Heeren, die het beginsel aller wijsheid is.

Bij het jagen naar dat ideaal biede, gelijk tot dusverre, zoo in de toekomst, de Schoolraad ons zijne gewaardeerde voorlichting en steun. Met dank aan God mag hij op zijn verleden terugzien, maar hij geve zich ook rekenschap van de gewichtige taak, welke in de toekomst hem wacht. Naarmate het Christelijk schoolwezen zich uitbreidt, rijker in verscheiden-

¹⁾ Zie het 36e Jaarverslag van de Unie „Een School met den Bijbel,” blz. 56 en 42.

heid wordt en zijne beginselen wenscht te doen inwerken op alle deelen van onderwijs en opvoeding, zal het, niet minder maar in veel sterker mate behoefte gevoelen aan eene krachtige organisatie, aan eene vaste regeling van alle verhoudingen naar binnen en naar buiten, aan een nimmer verslappenden prikkel, om voort te varen en op de hoogte te blijven van den tijd. Niet daarin bestaat dus zijne taak, om alles zelf te doen, maar om te maken, dat ieder in de kleine en groote schoolgemeenschap het zijne doe. Hij wekke daarom en mobiliseere alle kracht; maar in de verscheidenheid van energie en actie handhave hij die eenheid, welke alle voorstanders van het Christelijk onderwijs verbindt en verbinden moet, wyl wat hen in Christus vereent, altijd veel meer is dan wat hen kerkelijk verdeelt. En terwijl hij alzoo zijn beeld vindt, niet in het Procrustes-bed, dat slechts ééne lengtemaat kent, maar in den pijlbundel, die door eendracht macht maakt, richte hij al zijne zorg daarheen, dat de Christelijke school in ons vaderland aan alle kinderen, ook maatschappelijk, het beste onderwijs verschaffe en de uitnemendste opvoeding schenke.

Eindelijk, als straks de pacificatie — wat God geve — eens komen mocht, dan zullen de gevaren toenemen, die nu reeds beginnen te dreigen, de gevaren n.l., dat wij door de weelde in waakzaamheid en ijver verslappen, in zelfgenoegzaamheid ons aan den strijd onttrekken, of ook wel in overmoed misbruik gaan maken van onze macht. Elke partij, die na harden strijd de zege behaalt, staat aan deze gevaren bloot. Laat in die ure van geestelijk gevaar de Schoolraad de wacht waarnemen, den krijg heiligen, en in al onze gelederen geene andere leuze doen weerklinken, dan die de Vereeniging tot bescherming van het volkenrecht tot zinspreuk koos: Pro Luce et Jure, voor Waarheid en Recht. Want sterker dan deze Vereeniging zijn wij tot trouw aan die leuze verplicht, wyl de wapenen van onzen krijg niet vleeschelijk maar geestelijk zijn, en krachtig door God tot nederwerping van alle sterkten, die zich verheffen tegen de kennisse Gods en van Zijnen Christus.

The following is a list of the names of the persons who have been appointed to the various positions in the office of the Secretary of the State, for the term ending on the 31st day of December, 1901.

Secretary of the State, J. W. H. ...

Assistant Secretary, ...

Chief Clerk, ...

Deputy Chief Clerk, ...

Comptroller, ...

Register, ...

Recorder, ...

Notary Public, ...

Surveyor, ...

Assessor, ...

Treasurer, ...

Commissioner of the General Land Office, ...

Commissioner of the State Land Office, ...

Commissioner of the State Prison, ...

Commissioner of the State Hospital, ...

Commissioner of the State Normal School, ...

Commissioner of the State University, ...

Commissioner of the State Board of Education, ...

Commissioner of the State Board of Charities, ...

Commissioner of the State Board of Health, ...

Commissioner of the State Board of Agriculture, ...

Commissioner of the State Board of Trade, ...

Commissioner of the State Board of Labor, ...

Commissioner of the State Board of Mines, ...

Commissioner of the State Board of Fisheries, ...

Commissioner of the State Board of Forestry, ...

Commissioner of the State Board of Conservation, ...

Commissioner of the State Board of Public Safety, ...

Commissioner of the State Board of Fire, ...

Commissioner of the State Board of Police, ...

Commissioner of the State Board of Prisons, ...

Commissioner of the State Board of Asylums, ...

Commissioner of the State Board of Hospitals, ...

Commissioner of the State Board of Normal Schools, ...

Commissioner of the State Board of Universities, ...

Commissioner of the State Board of Education, ...

Commissioner of the State Board of Charities, ...

Commissioner of the State Board of Health, ...

Commissioner of the State Board of Agriculture, ...

Commissioner of the State Board of Trade, ...

Commissioner of the State Board of Labor, ...

Commissioner of the State Board of Mines, ...

Commissioner of the State Board of Fisheries, ...

Commissioner of the State Board of Forestry, ...

Commissioner of the State Board of Conservation, ...

Commissioner of the State Board of Public Safety, ...

Commissioner of the State Board of Fire, ...

Commissioner of the State Board of Police, ...

Commissioner of the State Board of Prisons, ...

Commissioner of the State Board of Asylums, ...

Commissioner of the State Board of Hospitals, ...

Commissioner of the State Board of Normal Schools, ...

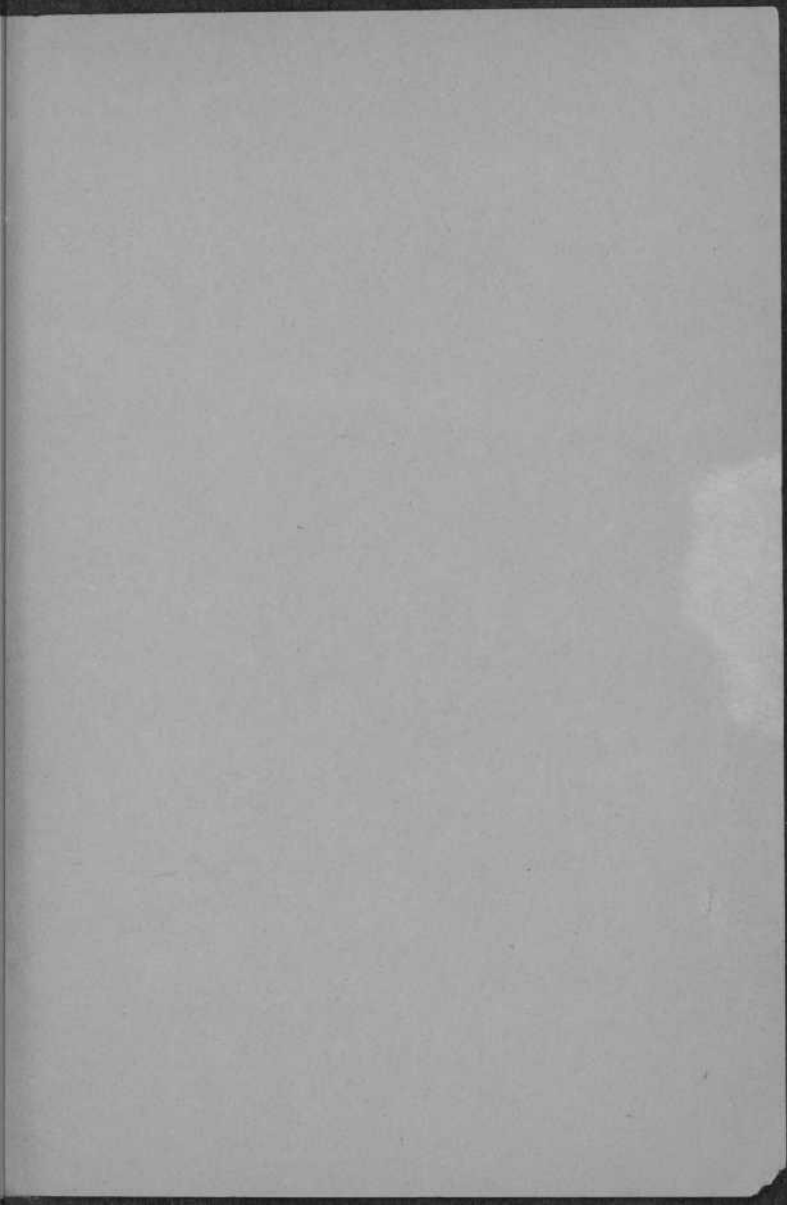
Commissioner of the State Board of Universities, ...

Approved: J. W. H. ...

Secretary of the State

ELECTRISCHE DRUKKERIJ
D. VAN SIJN & ZONEN
⋈ ROTTERDAM. ⋈